

LA HISTORIOGRAFIA SOBRE L'ESPORT MODERN A LA PROVÍNCIA DE GIRONA: BALANÇ I PERSPECTIVES

LLUÍS COROMINA VERDAGUER¹

Resum

Aquest article té com a objectiu, per una part, fer un balanç sobre la historiografia de les pràctiques esportives modernes a la província de Girona. És a dir, resseguir les reflexions que ha dut a terme la comunitat historiogràfica sobre l'esport modern que s'efectuà al territori gironí. Per altra part, es perfilen algunes perspectives d'investigació que es poden encetar per tal d'estructurar una cosmovisió més complexa de la realitat esportiva. En especial, s'apel·la a transitar de la confecció de treballs d'índole eminentment localista cap a investigacions d'inspiració microhistòrica, amb les seves derivades metodològiques i epistemològiques.

Paraules clau

Historiografia, història de l'esport, història local, Girona, segles XX-XXI.

Abstract

This article aims, on the one hand, to take stock of the historiography of modern sporting practices in the province of Girona. In other words, to trace the reflections that have been carried out in the historiographical community on the modern sport that took place in the Girona area. On the other hand, some research perspectives are outlined that can be initiated in order to structure a more complex worldview of the reality of sport. In particular, it calls for a transition from the production of eminently localist works to research of microhistorical inspiration, with its methodological and epistemological derivations.

Keywords

Historiography, history of sport, local history, Girona, 20th-21st centuries.

¹ Universitat de Girona. La present investigació s'ha desenvolupat a través de l'Ayuda para la formación del profesorado universitario (FPU19/05363) i en el marc del projecte "Treball i mobilitat social en la Catalunya contemporània (1836-1936)" (PID2021-122261NB-I00) del grup de recerca interuniversitari *Treball, Institucions i Gènere* (Universitat de Barcelona). Els arguments aportats en les següents pàgines foren exposats en una versió primigènia en el VII Congrés d'Història de Girona *La historiografia gironina, avui*, Institut d'Estudis Gironins, Girona, 24 de març del 2023.

*Escribir un libro académico sobre fútbol no deja indiferente a nadie. Algunos compañeros de la universidad piensan que investigar sobre deportes no es serio y adoptan una actitud un tanto condescendiente a la hora de hablar del tema. En el fondo piensan que uno se las ha arreglado para convertir en objeto de investigación algo que antes era sólo un hobby. Otros colegas, sin embargo, muestran un enorme entusiasmo, mayor del que suele ser habitual cuando se tratan otros temas académicos, y se ofrecen de buen grado a ayudar con la investigación.*²

Els mots que inicien aquest article provenen de l'obra d'Alejandro Quiroga Fernández de Soto, investigador de la Universidad Complutense de Madrid, sobre el futbol com a mecanisme de nacionalització a Espanya, titulada *Goles y banderas. Fútbol e identidades nacionales en España* (2014).³ En el fragment es destaca una qüestió nuclear a l'hora de raonar sobre la historiografia de l'esport: igual que en altres objectes d'estudi —i en altres mètodes d'anàlisi— determinats sectors acadèmics, a pesar de la rellevància de l'esport a l'hora de pensar històricament les societats contemporànies, no hi presten cap mena d'atenció. Ans al contrari. De resultes del context dibuixat, no és endebades que en el conjunt d'històries de les comarques del perímetre català i d'històries de Catalunya publicades en les darreres dècades es posa un migrat focus al procés d'esportivització social d'ençà de finals del segle XIX, o bé directament és quelcom obviat.⁴ N'és indiciari

² Alejandro QUIROGA FERNÁNDEZ DE SOTO. *Goles y banderas. Fútbol e identidades nacionales en España*. Madrid: Marcial Pons Historia, 2014, p. 11.

³ *Ibidem*.

⁴ Com a mostra: Albert BALCELLS I GONZÁLEZ. "Catalunya Contemporània", dins *Id.* (dir.). *Història de Catalunya*. Barcelona: L'Esfera dels llibres i Edicions 62, 2010, p. 901-1242; Josep BURCH I RIUS i Xavier ALBERCH I FUGUERAS (coord.). *Història del Gironès*. Girona: Diputació de Girona: 2002, p. 489-666; Josep FONTANA I LÁZARO. *La formació d'una identitat. Una història de Catalunya*. Vic: Eumo, 2014, p. 293-427; Pere GIFRE I RIBAS (coord.). *Història de l'Alt Empordà*. Girona: Diputació de Girona: 2000, p. 499-683; José Enrique RUIZ-DOMÈNEC. *Informe sobre Catalunya. Una història de rebel·lia (777-2017)*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2018, p. 177-256; Santi SOLER I SIMON (coord.). *Història del Baix Empordà*. Girona: Diputació de Girona, 2006, p. 451-680. En altres productes, sí que se'n fa referència —val la pena ressaltar que sovint de manera marginal—; per exemple: Pierre VILAR (dir.). *Història de Catalunya* [10 volums]. Barcelona: Edicions 62, 1987-2003 (vol. 6, 1987, p. 132-134, 328; vol. 7, 1989, p. 254, 354-355; vol. 10, p. 454-458); Jesús GUTIÉRREZ MARTÍNEZ (coord.). *Història de la Garrotxa*. Girona: Diputació de Girona: 2008, p. 690-691, 755-756; Manel RIQUES CORBELLA (dir.). *Història de la Catalunya Contemporània*. Barcelona: Pòrtic, 1999, p. 242-243; Joaquim TREMOLEDA I TRILLA (coord.). *Història del Pla de l'Estany*. Girona: Diputació de Girona: 2000, p. 662;

el fet que en l'exercici més sòlid d'història de Girona, en l'únic moment en què es fa al·lusió a l'esport és en una secció sobre la vida quotidiana durant la Restauració on s'assevera: "Hi ha, és clar, l'excursionisme que comença i la pràctica d'alguns esports, però dóna la impressió d'una societat prou sedentària. Una certa monotonia del lleure trencada per les Fires, que eren com una mena de moment apart en el que podia passar tot."⁵

No obstant això, la incursió a temàtiques esportives en el si de les investigacions sobre el passat de la ciutat de Girona cal retrotraure-les almenys als dos volums elaborats per l'intel·lectual Carles Rahola i Llorens (1881-1939) el 1929 sobre el municipi.⁶ No només ressaltà entre les entitats

Narcís FIGUERAS I CAPDEVILA i Joan LLINÀS I POL (coord.). *Història de la Selva*. Girona: Diputació de Girona; 2011, p. 627-629; Jordi CANAL I MORELL. *Història mínima de Catalunya*. Madrid: Turner, 2015, p. 164-165, 193-194, 232-233, 239, 269-272; Borja de RIQUER I PERMANYER (dir.). *Història. Política, Societat i Cultura dels Països Catalans* [volums 7-13]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995-2008 (vol. 8, 1995, p. 169-170, 366-371; vol. 9, 1999, 198-205; vol. 10, 1997, p. 259, 267-269, 272-289; vol. 11, 1998, p. 198-199; vol. 12, 1999, p. 372-379; vol. 13, 2008, p. 340-341); Sara ALIAGA RODRIGO [et al.]. *Història de la Cerdanya*. Girona: Diputació de Girona, 2021, p. 694-698, 715-716.

⁵ Lluís Maria de PUIG I OLIVÉ. "Nous temps, noves perspectives (1898-1917)", dins Lluís COSTA I FERNÁNDEZ (dir.). *Història de Girona*. Girona: CCG Edicions, 2006, p. 453-462 [citació de la p. 461]. Per a un balanç sobre el context de creació de l'obra i l'objectiu historiogràfic d'aquesta: Lluís COSTA I FERNÁNDEZ. "La *Història de Girona* revisada". *Plecs d'història local*, 121, 2006, p. 3-6.

⁶ Carles RAHOLA [LLORENS]. *La ciutat de Girona* [2 volums]. Barcelona: Editorial Barcino, 1929. Ferran SOLDEVILA I ZUBIBURU ["Obituari. Carles Rahola". *Revista de Catalunya*, 94, 1939, p. 81-87 (citació de la p. 84)] en la necrològica relativa a Rahola féu al·lusió a aquest treball de la següent manera: "fou la seva obra més important, aquella en què més va treballar i més va aprofundir. [...] En *La Ciutat de Girona* s'alien, per a produir un llibre complet, totes les belles qualitats de Carles Rahola, historiador i arqueòleg, escriptor i home sensible". Uns anys més tard, Lluís Maria de PUIG I OLIVER [*Carles Rahola. Un ciutadà de Catalunya*. Barcelona: Edicions del Cotal, 1979, p. 55] destacà: "en els dos volums de *La ciutat de Girona* (1929), un estudi elaborat amb mètode rigorós, realitza un remarcable assaig de síntesi total de la història de Girona, que ens fa palesa la visió política, social i econòmica que de l'estudi del passat tenia el seu autor". En l'actual mil·lenni, Xavier CARMANIU MAINADÉ [*Carles Rahola. L'home civilitzat*. Girona: CCG Edicions, 2006, p. 65] assenyalà: "l'Ajuntament [de Girona] li va tornar a concedir el premi Botet-Mon[t]salvatge per *La ciutat de Girona*, una obra en dos volums, publicada per l'editorial Barcino el 1929 i que ben aviat va ser un dels llibres més populars de l'àmplia producció de Carles Rahola. Encara ara és un referent per tothom que vol conèixer com era la Girona del primer terç del segle XX". Un parell de reflexions suggestives sobre Rahola: Lluís Maria de PUIG I OLIVER. *Carles Rahola... op. cit.*, p. 50-64; Lucila MALLART. "El historiador gerundense Carles Rahola:

culturals el Grup Excursionista i Esportiu Gironí (GEiEG) i la Unió Deportiva Girona, sinó també el conreu de la cultura física per part de la Secció d'Exploradors (*boy scouts*), així com emfatitzà les instal·lacions esportives construïdes i projectades per a la Devesa.⁷ Encara més, l'escriptor i periodista ultrapassà la reflexió en clau localista per remarcar la dimensió provincial del GEiEG: "Amb noble afany de proselitisme, ha organitzat un seguit de reunions per les comarques gironines, fruit de les quals és la constitució d'un nucli a Palafrugell, amb el nom de Centre d'Esports i Esbargiments".⁸ Altrament dit, la cultura esportiva fou interpretada per l'autor com una branca a tenir en compte per capir la forja de la Girona contemporània.

Més enllà de Carles Rahola: l'esport modern ha estat un àmbit abordat per la historiografia gironina? El present article té com a objectiu, per una banda, explorar els camins que s'han resseguit dins la historiografia relativa a l'esport modern a la província de Girona. Dit d'una altra manera, rastrejar l'impacte en la comunitat historiogràfica del fenomen esportiu i de les pràctiques esportives dutes a terme en el territori. Per altra banda, es tracen algunes de les vies d'investigació les quals es poden recórrer per tal de perfilar una visió més complexa respecte de la realitat esportiva. En particular, s'apel·la a transitar de l'elaboració d'exercicis de naturalesa predominantment localista cap a produccions d'inspiració microhistòrica, amb les seves implicacions metodològiques i epistemològiques.

L'ESPORT GIRONÍ A LA HISTORIOGRAFIA

[L]a consideració d'*historiables*, és a dir, de transcendentals, amb la categoria necessària per passar del record oral a la constància escrita, dedicada a les pràctiques lúdiques és recent, i més encara en aquelles que exigeixen un esforç

desde los márgenes, la centralidad". *Historiografías, revista de historia y teoría*, 21, 2021, p. 116-140. Per a emmarcar-lo en el context de la historiografia local catalana: Joaquim Maria PUIGVERT I SOLÀ. "El paper de la història local, de la Renaixença a la Guerra Civil", dins Carles SANTACANA I TORRES (coord.). *Actes del VII Congrés d'Història Local de Catalunya. Identitat local i gestió de la memòria. Barcelona, 28 i 29 de novembre de 2003*. Barcelona: L'Avenc, 2004, p. 41-60; Carles SANTACANA I TORRES. "Història local", dins Antoni SIMON I TARRÉS (dir.). *Tendències de la historiografia catalana*. València: Universitat de València, 2009, p. 245-255.

⁷ Carles RAHOLA [LLORENS]. *La ciutat...*, *op. cit.* [volum 1], p. 197; *Id. La ciutat...*, *op. cit.* [volum 2], p. 23, 26. Vegin-ne la seva transcripció a l'apèndix documental.

⁸ *Ibidem* [volum 2], p. 23.

físic (que comporta sempre una exhibició corporal més o menys àmplia), durant segles considerades poc elegants i, per tant, reservades als sectors socials amb poca capacitat per transmetre els seus fets a la posteritat. Per tant, durant anys ningú no es va preocupar de recollir les dades que hi fessin referència i menys encara d'estructurar-les.⁹

Tal com sosté l'historiador reusenc Pere Anguera i Nolla, el procés d'esportivització social no s'interpretà com una matèria a atendre per part de la comunitat científica —i, en particular, historiogràfica— fins fa ben pocs anys. Els historiadors bascos Francisco Javier Caspistegui Gorasurreta i Santiago Leoné Puncel remarquen: “*la historia del deporte, no sólo en Navarra, sino en general en España, ha sufrido el rechazo generalizado del mundo académico o, al menos, su desinterés*”.¹⁰ Malgrat que persisteixen les actituds de reticència i de desatenció de la temàtica dins la historiografia, en les últimes dècades s'han incrementat les indagacions sobre l'esport modern a escala internacional; en especial s'ha posat el focus en qüestions com els vincles de l'esport amb els règims totalitaris, les relacions internacionals, la sociabilitat, el gènere i les identitats nacionals.¹¹

Partim del fet que l'estudi de les pràctiques esportives penetrà en l'àmbit acadèmic i, en concret, a les ciències socials a partir de la dècada de 1960.¹² Fins aleshores, des d'un plantejament reduccionista i dualista, en mots d'Eric Dunning: “*el deporte es [era] catalogado como una actividad trivial, recreativa, orientada hacia el placer, que emplea el cuerpo más que la mente y que carece de valor económico*”.¹³ El primigeni model interpretatiu que vinculà la modernització i l'esport, preconitzat pels sociòlegs Norbert Elias i Eric

⁹ Pere ANGUERA I NOLLA. *Esport i societat a Reus. Unes notes*. Reus: Ajuntament de Reus, 1993, p. 3.

¹⁰ Francisco Javier CASPISTEGUI GORASURRETA i Santiago LEONÉ PUNCEL. *Cien años de relación entre los navarros y el deporte (1901-2001)*. Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra, 2010, p. XII.

¹¹ Xavier PUJADAS I MARTÍ. «Introducción», dins *Id.* (coord.). *Atletas y ciudadanos. Historia social del deporte en España*. Madrid: Alianza, 2011, pp. 25-52 [citació de la pp. 30-31].

¹² Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern a la província de Girona (c. 1890-2020)*. Girona: Diputació de Girona, 2023, p. 8; Xavier PUJADAS I MARTÍ. “Introducción” ..., *op. cit.*, p. 26.

¹³ Eric DUNNING. “Prefacio”, dins Eric DUNNING i Norbert ELIAS. *Deporte y ocio en el proceso de civilización*. México: Fondo de Cultura Económica, 1992 [1a ed. ang. 1986], p. 9-29 [citació de la p. 14].

Dunning, passat pel sedàs d'historiadors i d'investigadors d'altres ciències humanes, encara té un fort impacte en els treballs actuals.¹⁴ La historiografia de l'esport *in a modern way* es desenvolupà a occident d'ençà dels anys setanta i vuitanta del segle XX.¹⁵ A Espanya fou a partir de la dècada de 1980 i, en particular, arran dels Jocs Olímpics de Barcelona (1992) que les produccions historiogràfiques sobre el fenomen esportiu anaren *in crescendo*.¹⁶ Així i tot, fins als últims anys l'àmbit no ha adquirit carta de naturalesa; una evidència d'aquesta tendència en l'acadèmia hispana rau en el fet que un taller del propi congrés de l'Asociación de Historia Contemporánea (2023) es dedicà a les noves perspectives d'investigació en la història de l'esport, coordinat pel catedràtic d'història contemporània de la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, Santiago de Pablo Contreras, i pel catedràtic (*professeur d'université*) d'història de l'esport de la Université de Strasbourg, André Gounot.¹⁷ Malgrat que el conjunt d'investigadores i d'investigadors que treballen en aquest àmbit d'anàlisi no s'aglutinen al si d'una associació d'índole estatal —com la SocietÀ Italiana di Storia dello Sport o la Société Française d'Histoire du Sport—, sí que es disposa d'una revista acadèmica especialitzada, nascuda el 2003, indexada en plataformes i sistemes d'avaluació com la classificació de visibilitat i impacte de les revistes espanyoles d'humanitats i ciències socials amb el segell de qualitat FECYT: *Materiales para la Historia del Deporte*.¹⁸

¹⁴ Lluís COROMINA VERDAGUER. *Lesport modern...*, *op. cit.*, p. 8.

¹⁵ Xavier PUJADAS I MARTÍ. "L'aparició d'un nou concepte de lleure. De l'esport elitista a l'esport de masses (1890-1936)". *Afers: fulls de recerca i pensament*, 49, 2004, p. 641-656 [citació de la p. 641]. Per pensar històricament el fenomen de naturalesa internacional, *vid.*: Pascal Delheye (ed.). *Making Sport History: Disciplines, identities and the historiography of sport*. London and New York: Routledge, 2014.

¹⁶ Lluís COROMINA VERDAGUER. *Lesport modern...*, *op. cit.*, p. 8.

¹⁷ Santiago de PABLO CONTRERAS i André GOUNOT. "Deporte y sociedad en la España contemporánea: historiografía y nuevas perspectivas de investigación", *XVI Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea*, Universidad de La Rioja, Logroño, 7-9 de setembre de 2023. L'autor d'aquest article hi presentà una comunicació vinculada a la història de l'esport a les terres gironines titulada: "Los lugares de memoria deportivos, ¿una nueva perspectiva de investigación? Reflexiones desde la provincia de Girona".

¹⁸ Teresa GONZÁLEZ AJA i Rodrigo PARDO GARCÍA. "Materiales para la Historia del Deporte: The journal on the History of Sport, a reference for the Latin American world, with international scope", dins Murray G. PHILLIPS, Douglas BOOTH i Carly ADAMS. *Routledge Handbook of Sport History*. London and New York. Routledge, 2022, p. 374-380.

Dit això, paga la pena posar en relleu que els historiadors Xavier Pujadas i Martí i Carles Santacana i Torres elaboraren l'intent més reeixit de pensar històricament el fet esportiu a escala catalana, la *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya* (1994-1995), i, el primer d'ells, coordinà l'obra col·lectiva de referència sobre la història social de l'esport a Espanya (1870-2010).¹⁹ A banda d'aquestes obres, s'ha investigat sobre determinades disciplines, institucions i entitats esportives, aspectes com la premsa, el gènere, l'educació, l'esport militar, els seguidors radicals i la identitat nacional, així com poblacions, individus i períodes específics.²⁰ També s'han (re)publicat documents coetanis,

¹⁹ Xavier PUJADAS I MARTÍ i Carles SANTACANA I TORRES. *Història il·lustrada de l'esport a Catalunya* [2 volums]. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1994-1995; Xavier PUJADAS I MARTÍ (coord.). *Atletas y ciudadanos... op. cit.*

²⁰ Com a mostreig: Víctor Lorenzo ALONSO DELGADO [et al.]. "Cuerpos disciplinados al servicio de la nación (1890-1940): deporte militar e historia". *Revista Universitaria de Historia Militar*, 21, 2021, p. 10-156; Ángel BAHAMONDE MAGRO. *El Real Madrid en la historia de España*. Madrid: Taurus, 2002; Francisco Javier CASPISTEGUI GORASURRETA i John K. WALTON (eds.). *Guerras danzadas. Fútbol e identidades locales y regionales en Europa*. Barañáin: Ediciones Universidad de Navarra, 2001; Francisco Javier CASPISTEGUI GORASURRETA i Santiago LEONÉ PUNCEL. *Cien años de relación... op. cit.*; Josep CASANOVAS I PRAT. *La introducció de l'esquí a Catalunya. L'esport al món rural*. Esplugues de Llobregat: Generalitat de Catalunya, 2009; Teresa GONZÁLEZ AJA (ed.). *Sport y autoritarismos: la utilización del deporte por el comunismo y el fascismo*. Madrid: Alianza, 2002; *Id. Historia del fútbol. De juego simple a espectáculo complejo*. Madrid: Catarata, 2023; Luis Enrique OTERO CARVAJAL. "Ocio y deporte en el nacimiento de la sociedad de masas. La socialización del deporte como práctica y espectáculo en la España del primer tercio del siglo XX". *Cuadernos de Historia Contemporánea*, 25, 2003, p. 169-198; Alejandro QUIROGA FERNÁNDEZ DE SOTO. *Goles y banderas... op. cit.*; Neus REAL MERCADAL. *Dona i esport a la Catalunya dels anys trenta*. Esplugues de Llobregat: Consell Català de l'Esport, 2009; Juan Antonio SIMÓN SANJURJO. *Construyendo una pasión. El fútbol en España, 1900-1936*. Logroño: Universidad Internacional de La Rioja, 2015; Carles SIRERA MIRALLES. *Cuando el fútbol no era el rey. Los deportes en el espacio público de la ciudad de Valencia (1875-1909)*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2008; Santiago de PABLO CONTRERAS i John K. WALTON. "Culture, Commerce, Capitalism and Commemoration: Dmitri Piterman and the Alavés Football Museum", dins Jeffrey HILL, Kevin MOORE i Jason WOOD (eds.). *Sport, History and Heritage: Studies in Public Representation*. Woodbridge: The Boydell Press, 2012, p. 125-146; Xavier PUJADAS I MARTÍ i Carles SANTACANA I TORRES. *L'esport és notícia: història de la premsa esportiva a Catalunya (1880-1992)*. Barcelona: Col·legi de Periodistes, 1997; Lluís PUYALTO CEBOLLA. *El bàsquet a Catalunya* [3 volums]. Barcelona: Federació de Bàsquet Català, 2000-2006; Xavier TORREBADELLA FLIX. *Repertorio bibliográfico inédito de la educación física y el deporte en España, 1800-1939*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 2011; Jorge URÍA GONZÁLEZ. "Imágenes de la masculinidad. El fútbol español en los años veinte". *Ayer. Revista de Historia Contemporánea*, núm. 72, 2008, p. 121-155; Carles VIÑAS GRÀCIA. *El mundo ultra. Los radicales del fútbol español*. Madrid: Temas de Hoy, 2005.

com l'escrit de l'excursionista Eduard Vidal i Riba, *Sports de nieve*.²¹ De tota manera, a excepció de les aportacions d'alguns experts, el *corpus* bibliogràfic sobre la història de l'esport a Catalunya i a Espanya, ha patit un biaix geogràfic preeminent, a favor de les capitals autonòmiques, i un deix futbolístic. Al mateix temps, quan s'incorpora l'element esportiu a les històries nacionals i regionals, com s'ha indicat prèviament, és de manera anecdòtica i superficial.²²

Al seu torn, el cultiu de la història sobre l'esport modern ha estat notòriament migrat tant a Girona capital com arreu de la província, tal com es desprèn dels treballs publicats en annals, quaderns i revistes. És quelcom que queda palès en els *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* (1947-2023), els *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles* (1948-2023), els *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca* (1978-2022), els *Estudis del Baix Empordà* (1981-2022), els *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès* (1983-2022), els *Quaderns de la Selva* (1984-2022), *Ceretania. Quaderns d'Estudis Ceretans* (1991-2012) o l'ERA, *Revista Cerdana de Recerca* (2015-2023). En les publicacions susdites sols es detecten escasses indagacions sobre determinades pràctiques esportives i ressenyes sobre llibres relatius al passat esportiu.²³ Una felix *rara avis* radica en els *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (1959-2023), on particularment l'erudit local Josep Maria Bernils i Mach (1929-2011), cronista oficial de la ciutat de Figueres d'ençà de 1989, feu alguna incursió en la història de l'esport figuerenc.²⁴ En l'àmbit universitari *stricto sensu* la dinàmica anotada segueix el mateix camí: a les revistes *Mestall. Butlletí de l'Associació d'Història Rural* (1999-2022) i *Estudi*

²¹ Eduard VIDAL I RIBA [V. de LASSERRA]. *Sports de nieve*. Barcelona: S. A. Industrias Gráficas Seix & Barral Herms, 1915, dins Josep CASANOVAS I PRAT. *La introducció de l'esquí...*, op. cit., p. 29-52.

²² Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit., p. 9.

²³ Com a exemple de ressenya i d'article, respectivament: Agustí DALMAU I FONT. "Ressenyes i notícies". *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 8, 1996, p. 205-206; Josep SERRATS I ARNAU. "El futbol guixolenc al llarg del temps (1913-1980)". *Estudis del Baix Empordà*, 2, 1983, p. 349-364.

²⁴ En particular: Josep M. BERNILS I MACH. "Apunts per a la història de l'esport figuerenc". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 32, 1999, p. 215-242. Del mateix autor: *Id. Un segle de la societat Sport Figuerenc (1891-1991)*. Figueres: Casino Sport Figuerenc, 1991. A més, en els annals empordanesos es recull algun article sobre pràctiques específiques i alguna ressenya: David GARCÍA ALGILAGA. "Inicis de l'aviació a l'Empordà: 1912-1914/18". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 40, 2009, p. 291-314; Èrika SERNA COBA. "Ressenyes". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 32, 1999, p. 445. Vegeu: David García Algilaga. *Tocant el cel. Història de l'aeronàutica empordanesa, 1912-1936*. Viladamat: Gorbs Comunicació SCP, 2012.

General (1981-2005, 2018) tampoc es presta atenció al fenomen esportiu. Val a dir, no obstant això, que en la darrera revista Pere Solà i Gussinyer, catedràtic d'història de l'educació de la Universitat Autònoma de Barcelona, en una reflexió sobre l'associacionisme juvenil català durant la Segona República, distingí i ponderà el paper de l'associacionisme esportiu.²⁵ Així mateix, un capítol de llibre sobre l'esport dels anys trenta a Girona d'aquest autor és l'únic que s'ha documentat que aborda aquesta qüestió en els productes generats pel Centre d'Estudis Històrics i Socials de Girona.²⁶

Altrament, a la *Revista de Girona* (1955-2023) es detecten uns quants escrits coetanis sobre l'esport dels anys seixanta a cura de Miguel Gil Bonancia.²⁷ A més, en els anys posteriors es localitzen entrevistes a esportistes, estudis sobre certes pràctiques esportives, clubs particulars, les seves instal·lacions i/o individus concrets, així com sobre la representació artística de l'esport i ressenyes sobre exposicions i llibres d'esport.²⁸ Cal remarcar, d'afegitó l'article

²⁵ Pere SOLÀ I GUSSINYER. "L'associacionisme juvenil català durant la Segona República". *Estudi General*, 7, 1987, p. 55-65.

²⁶ *Id.* "“Esport i ciutadania” a la Girona dels anys trenta: el protagonisme del GEiEG. Homenatge a Josep Planes i Mundet", dins *Id.* [et al.]. *La II República, 60 anys després. Estudis sobre les comarques gironines*. Girona: Centre d'Estudis Històrics i Socials de Girona, 1991, p. 97-116.

²⁷ Com a mostra: Miguel Gil Bonancia. "Presencia del Deporte". *Revista de Gerona*, 17, 1961, p. 60-61; *Id.* "Joaquín Pujol "Mejor Deportista 1961"". *Revista de Gerona*, 17, 1962, p. 42.

²⁸ A tall d'exemple: Joan Anton ABELLÁN MANONELLAS i Josep GRABULEDA SITJÀ. "Les primeres regates a Banyoles". *Revista de Girona*, 300, 2017, p. 100; Rubén BARRANCO i Judit MATARÍN. "Maverick Viñales, orgull de Roses". *Revista de Girona*, 281, 2013, p. 70-71; Pere BOSCH I CUENCA. "La sirena del canal de la Mànega". *Revista de Girona*, 300, 2017, p. 94-95; *Id.* " Esther Guerrero Puigdevall, atleta". *Revista de Girona*, 331, 2022, p. 12-18; Jordi CURBET I HEREU. "Ramon Balmes, el gimnasiarca". *Revista de Girona*, 325, 2021, p. 32-37; Josep CLARA RESPLANDIS. "El Girona F. C. ha complert cinquanta anys". *Revista de Girona*, 93, 1980, p. 315-324; Josep GUARDIOLA. "De Vista Alegre a Montilivi". *Revista de Girona*, 334, 2022, p. 40-47; Santi HERNÁNDEZ BAGUÉ. "Josep Plaja, un pioner de la natació gironina". *Revista de Girona*, 303, 2017, p. 64-66; Xavier JIMÉNEZ. "Dalí, el futbol i la Unió Esportiva Figueres". *Revista de Girona*, 117, 1986, p. 75-82; Joaquim NADAL I FARRERAS. "El GEiEG fa cent anys". *Revista de Girona*, 317, 2019, p. 20-25; Xevi PLANAS. "Mingu Balmanya, el savi del futbol". *Revista de Girona*, 155, 1992, p. 26-31; Josep PLAYÀ I MASET. "Ascens i caiguda de la U.E. Figueres". *Revista de Girona*, 121, 1987, p. 94; Joaquim Maria PUIGVERT I SOLÀ. "Els esports d'hivern, en una exposició". *Revista de Girona*, 225, 2004, p. 12; Enric ROCA. "L'esport més universal". *Revista de Girona*, 276, 2013, p. 36-38; Lluís SIMON RABASSEDA. "Pau Campos, la força d'un entrenador". *Revista de Girona*, 286, 2014, p. 68-69.

del periodista Antoni F. Sandoval, l'únic intent de pensar sobre el fenomen esportiu a la província de Girona al llarg del segle XX.²⁹ En la mateixa línia, en l'àmbit periodístic, amb motiu de les fires i festes de Sant Narcís, *El Punt Avui* publica anualment un monogràfic vinculat a la ciutat; el 2020 i el 2022 els dedicà a temàtica esportiva, i es titularen, respectivament: “Ciutat d'esports. Aproximació històrica a la cultura esportiva de Girona” i “Girona a l'elit”.³⁰ Ambdós dossiers, el primer coordinat per Pau Lanao, Miquel Tornis i Carme Vinyoles, i el segon coordinat pels dos primers periodistes esmentats, constitueixen una radiografia periodística sobre el passat i el present de la pràctica esportiva a la ciutat dels quatre rius.³¹ Al capdavant, s'evidencia que des de la segona meitat de la centúria el periodisme ha pensat sobre l'esport i la seva evolució, un factor que no podem deslligar del fet que quan les pràctiques esportives incrementaren la seva presència en l'esfera pública a l'inici del segle XX sincrònicament cristal·litzà la premsa esportiva i l'atenció de la premsa generalista respecte d'aquestes.³² Tornant a la *Revista de Girona*, en el número 340 de setembre i octubre de 2023 es dedicà un dossier a repassar els clubs que militen a les màximes categories de les respectives modalitats.³³ En els escrits que el conformen, emperò, no es traça la perspectiva històrica necessària per a raonar sobre l'esport gironí, sinó que es posa el focus en l'elit esportiva actual. En comptes de mirar cap al passat, s'anuncien plans de futur; per exemple, el nou centre d'entrenament del Girona Futbol Club: “Un projecte que s'ha de començar a construir aquest any i que s'espera que aculli els entrenaments del primer equip el gener de 2024”.³⁴

Encara més, a la col·lecció Quaderns de la Revista de Girona (1985-2023) en el vuitanta per cent de monografies relatives a pobles i ciutats de la província dediquen com a mínim una pàgina als clubs esportius de la localitat. D'aquestes, en un noranta per cent es tracta sobre futbol i en

²⁹ Antoni F. SANDOVAL. “L'esport”. *Revista de Girona*, 200, 2000, p. 215-226.

³⁰ Xavier XIRGO I TEIXIDOR (dir.). *Ciutat d'esports. Aproximació històrica a la cultura esportiva de Girona*. Girona: Hermes Comunicacions, 2020; Joan VALL CLARA (dir.). *Girona a l'elit*. Girona: Hermes Comunicacions, 2022.

³¹ *Ibidem*.

³² Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit., p. 40.

³³ Marta RODRÍGUEZ FONT (coord.). “Clubs d'elit. Del moment més dolç a la corda fluixa”. *Revista de Girona*, 340, 2023, p. 62-96.

³⁴ Nil SOLÀ. “El Girona FC busca la consolidació en la seva època daurada”. *Revista de Girona*, 340, 2023, p. 64-68 [citació de la p. 66].

un vuitanta-u per cent sobre altres esports; que només al·ludeixen al futbol són el dinou per cent i que sols ho facin sobre altres esports, el deu. Quant als quaderns que consideren la qüestió esportiva, en més de la meitat dels casos es poden extreure dades com l'any de fundació del primer club de la ciutat i en el setanta per cent la primera instal·lació esportiva. Només en el sis per cent dels casos s'aporten testimonis d'altra naturalesa, tals com informacions de cronistes locals, notícies periodístiques, l'himne d'una entitat esportiva o el butlletí oficial de la província de Girona. Aquesta col·lecció, en les paraules del periodista i historiador Jaume Fabre i Fornaguera, que l'ideà conceptualment, “[és] una mena d'enciclopèdia popular de les terres gironines”.³⁵ A la sèrie de guies, fins a les darreries de 2023 solament es consagrà un volum a propòsit de l'esport, amb una anàlisi i una narrativa periodístiques, sobre un club esportiu.³⁶ També han publicat diferents treballs on, malgrat que es fa referència a la dimensió esportiva, s'hi podria haver aprofundit més: els Pirineus i els esports de neu; l'estany de Banyoles, els esports que s'hi practiquen i els Jocs Olímpics; l'excursionisme i les seves arestes esportives; l'Alta Garrotxa, els esports d'aventura i l'excursionisme; les fronteres i l'excursionisme; la Costa Brava i els ports esportius.³⁷ En conjunt, fins a les acaballes de 2023 —fruit d'un escrit entregat el darrer trimestre de 2021— en aquesta col·lecció no es publicà cap monogràfic que rastregés el sorgiment, el desenvolupament, la cristallització, la popularització i la massificació esportives a les terres gironines entre finals del segle XIX i inicis del XXI; sobre aquesta obra se'n farà al·lusió al pròxim apartat.³⁸ Finalment, cal destacar que al “Quadern d'història de Girona” dut a terme per l'historiador

³⁵ Citació dins Jordi GAITX MOLTÓ. “Vint anys dels Quaderns de la Revista: l'enciclopèdia de les comarques gironines”. *Revista de Girona*, 268, 2006, p. 24-29 [p. 26].

³⁶ Xevi MASACHS I PERACAULA. *El Girona Futbol Club*. Girona: Diputació de Girona, Obra Social “La Caixa”, 2018.

³⁷ Josep CLARA RESPLANDIS. *Els Pirineus. Del Puigpedrós al Puigneulós*. Girona: Diputació de Girona, Caixa de Girona, 1990, p. 22-23; Miquel COMA I VILA i Joan GRATACÓS I GUILLÉN. *L'estany de Banyoles: natura i home*. Girona: Diputació de Girona, Caixa de Girona, 1991, p. 56-59; Jordi DALMAU I COROMINAS. *L'excursionisme*. Girona: Diputació de Girona, Caixa d'Estalvis Provincial, 1997; Jordi FERNÁNDEZ I GRABOLOSÀ. *L'Alta Garrotxa*. Girona: Diputació de Girona, Obra Social “La Caixa”, 2011, p. 64-65; Òscar JANÉ I CHECA. *Fronteres*. Girona: Diputació de Girona, Fundació Caixa Girona, 2010, p. 40-41, 44-45; Carolina MARTÍ I LLAMBRICH i Rosa Maria FRAGUELL I SANSBELLÓ. *La Costa Brava*. Girona: Diputació de Girona, Fundació Caixa Girona, 2007, p. 78-79.

³⁸ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, *op. cit.*

Joan Puigbert i Busquets sobre Girona durant la Restauració borbònica, que és el moment de penetració de les pràctiques esportives a la ciutat, es dediquen dues pàgines al fet esportiu.³⁹

Ultra els annals, les revistes i les col·leccions, s'han publicat llibres sobre l'esport a algunes poblacions —com Banyoles—, sobre algunes disciplines específiques —com la natació a les comarques gironines, el rem a Banyoles, l'handbol a Celrà o el futbol a Girona—, sobre determinades institucions —com el SHUM, el GEiEG, el CN Banyoles o la UE Olot— o sobre campionats esportius —com el Campionat del Món d'Esquí Nàutic (1971)—, així com biografies d'esportistes i de promotors de l'esport —com Fèlix Farró i Martí o Ramon Sitjà Turias— o sobre instal·lacions esportives —com l'estadi de Vista Alegre.⁴⁰ Per exemple, el futbolista i directiu Jaume Curbet Boj fou el gran artífex de la memòria futbolística gironina mitjançant diferents escrits, com *Història del futbol a Girona* (2 volums, 1992 i 2001), *Fèlix Farró i Martí: Crònica de la vida d'un gironí* (1997) i *75 anys del Girona FC: Història gràfica* (2006).⁴¹

³⁹ Joan PUIGBERT I BUSQUETS. *La Girona de la Restauració. Girona, 1874-1923*. Girona: Diputació de Girona, Ajuntament de Girona, 1995, p. 84-85.

⁴⁰ Com a mostra: Joan Anton ABELLÁN MANONELLAS (dir.). *Club Natació Banyoles, 1925-2000*. Banyoles: Club Natació Banyoles, 2000; *Id. La història de l'esport a Banyoles fins als 100 '92*. Cornellà de Terri: Edicions MMV, 2017; *Id. Banyoles, paradís de l'esquí nàutic. Cinquanta anys del Campionat del Món, 1971-2021*. Cornellà de Terri: Edicions MMV, 2021; *Id.* i Miquel Juncà i Riuró. *El rem a l'Estany de Banyoles*. Banyoles i Girona: Ajuntament de Banyoles, Diputació de Girona, 2004; Guillem ALSINA SOTO. *Dades per a una història de la natació gironina* [2 volums]. Anglès: Impremta Pagès, 2013-2014; Ramon AGILAGA I MIRÓ. *El handbol a Celrà, 1954-1986*. Celrà: Taller d'Història de Celrà, 1997; Josep CLARA RESPLANDIS [et al.]. *Vista Alegre. 100 anys del primer estadi modern de Girona (1922-2022)*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2022; Jaume CURBET I BOJ. *Historia del futbol a Girona* [2 volums]. Girona: Ajuntament de Girona, 1992-2001; *Id. Fèlix Farró. Crònica de la vida d'un gironí*. Girona: Agrupació de Futbolistes Veterans de Girona, 1997; *Id. 75 anys del Girona FC: història gràfica*. Girona: CCG Edicions, 2006; Josep GUARDIOLA i Ramon SITJÀ. *Ramon Sitjà. Història del bàsquet a Girona*. Girona: Tot Esports i Comunicació, 2015; Carles LLORENS. *Història de la Unió Esportiva Olot*. Olot: Unió Esportiva Olot, 1997; Joaquim NADAL I FARRERAS (dir.). *El GEiEG i Girona. Girona i el GEiEG: una història de 100 anys, 1919-2019*. Girona: GEiEG, Ajuntament de Girona, 2020; Josep REYNER I TARRÉS. *SHUM, 40 anys d'història (1952-1992)*. Maçanet de la Selva: Secció d'Hoquei Unió Maçanetenca, 1992.

⁴¹ Fou definit com a “constructor de la memòria futbolística gironina” per part de Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit., p. 37. Vegeu: Jaume CURBET I BOJ. *Historia del futbol...*, op. cit.; *Id. Fèlix Farró...*, op. cit.; *Id. 75 anys...*, op. cit.

Respecte del conjunt d'estudis sobre l'esport modern a la província podem distingir dues tipologies d'aproximacions. Per una banda, la major part dels estudiosos *amateurs* tendeixen a materialitzar odes laudatòries i apologetiques, mancadades d'un marc històric, o bé exercicis de tall (neo)positivista i "descriptivista", és a dir, una acumulació acrítica i descontextualitzada de documentació. Són iniciatives a les quals els sol escassejar el rigor metodològic, però de les quals se'n pot extreure dades que un cop verificades són eines disponibles per a les recerques històriques.⁴² Per altra banda, la majoria de treballs duts a terme per investigadors de l'àmbit de les ciències humanes o de les ciències socials amb formació universitària posseeixen una tonalitat eminentment localista, i al·ludeixen simplement a certs clubs o determinades modalitats esportives, igual que els dels *amateurs*. Amb tot, no són productes resultants d'un projecte d'investigació per tal de comprendre de manera polièdrica i complexa el fenomen esportiu. Al seu torn, se solen generar arran d'aniversaris i/o centenaris i amb un sentit netament commemoratiu. En conseqüència, la interpretació de Xavier Pujadas i Carles Santacana és aplicable a la província de Girona: "l'escassetat i la fragmentació dels treballs [...] sobre el tema i l'existència de només algunes monografies —generalment molt descriptives— sobre determinades entitats o disciplines".⁴³

Cal ressaltar, emperò, alguns textos que no s'enquadren en les tendències expressades. En primer lloc, l'obra, precoç i *sui generis*, elaborada als anys vuitanta per Josep Muñoz Ayats, que feu una història sociopolítica del futbol a Sant Feliu de Guíxols.⁴⁴ En segon lloc, els filòlegs Josep Maria Fonalleras i Codony i Margarida Casacuberta i Rocarols, l'historiador Josep Clara i Resplandis i el periodista Narcís-Jordi Aragó i Masó a l'escrit *Girona. Crònica dels 30. Oci, esport i cultura* (2005) tingueren en compte l'àmbit esportiu per pensar la realitat dels anys trenta.⁴⁵ En tercer lloc, amb motiu de la celebració del centenari del Grup Excursionista i Esportiu Gironí, la comunitat historiogràfica gironina grupista analitzà el fons documental

⁴² Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit., p. 9.

⁴³ Xavier PUJADAS I MARTÍ i Carles SANTACANA I TORRES. *Història il·lustrada...*, op. cit. [volum 1], p. 10.

⁴⁴ Josep MUÑOZ AYATS. *El futbol a Sant Feliu*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu, 1987.

⁴⁵ Narcís-Jordi ARAGÓ I MASÓ [et al.]. *Girona: crònica dels 30. Oci, esport i cultura*. Barcelona: Fundació "la Caixa", 2005.

cedit el 2017 per l'entitat esportiva a l'Arxiu Municipal de Girona.⁴⁶ L'obra és descrita per l'historiador Joaquim Maria Puigvert i Solà de la següent manera: “El primer centenari del GEiEG és un exemple de commemoració històrica ben aprofitada. I com a mostra, aquest llibre. Cinc autors de reconegut prestigi [els historiadors Joaquim Nadal i Farreras, Josep Clara i Rosa Maria Gil i Tort, l'arxiver Lluís-Esteve Casellas i Serra, i l'escriptor Josep Maria Fonalleras], coordinats per Joaquim Nadal, han fet un exercici d'alta divulgació donant a conèixer els resultats de la seva recerca”.⁴⁷ Sobresurt el capítol de Lluís-Esteve Casellas, que ressegueix l'evolució de les pràctiques esportives, partint del cas grupista, amb línies interpretatives de dimensió provincial i nacional.⁴⁸ Tanmateix, en l'annex dedicat als èxits esportius més rellevants hi manca algun esportista que ha assolit notables triomfs en els àmbits nacional i internacional.⁴⁹ És el cas, per exemple, de l'esportista Àlex Vera Gómez. El nedador palafrugellenc fou “campió de Catalunya des de prebenjamí fins a absolut en proves d'esquena, i d'Espanya des d'infantil, amb èxits europeus i internacionals, com la medalla d'or en cinquanta metres esquena de la Swimming Cup For Schools (2009)”.⁵⁰ En quart lloc, el pròleg i particularment la introducció del flamant llibre sobre l'estadi de Vista Alegre, a cura de Joaquim Nadal i Josep Clara, respectivament, on raonen sobre l'evolució de les pràctiques esportives que s'efectuaren en el complex, amb especial focus a la dimensió futbolística.⁵¹ En cinquè lloc, el treball de recerca publicat el 2023 per Daniela Abreu Pacheco i Dani Font Noguerol sobre l'esport femení a la ciutat de Girona entre 1875 i 1977, finançat amb la beca 8 de març, d'estudis històrics de les dones a Girona, a iniciativa de l'Ajuntament de Girona, de la convocatòria 2020-2021.⁵²

⁴⁶ Joaquim NADAL I FARRERAS (dir.). *El GEiEG i Girona...*, op. cit.

⁴⁷ Joaquim Maria PUIGVERT I SOLÀ. “Un llibre necessari”. *Revista de Girona*, 328, 2022, p. 102.

⁴⁸ Lluís-Esteve CASELLAS I SERRA. “El GEiEG i la pràctica esportiva. Filosofia de l'esport i seccions”, dins Joaquim NADAL I FARRERAS (dir.). *El GEiEG i Girona...*, op. cit., p. 131-165.

⁴⁹ Joaquim NADAL I FARRERAS (dir.). *El GEiEG i Girona...*, op. cit., p. 260-287.

⁵⁰ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit.

⁵¹ Josep CLARA RESPLANDIS [et al.]. *Vista Alegre...*, op. cit.

⁵² Daniela ABREU PACHECO i Dani FONT NOGUEROL. *Les dones també jugaven. Història de l'esport femení a la ciutat de Girona entre 1875 i 1977*. Girona: Ajuntament de Girona, 2023.

PERSPECTIVES D'ANÀLISI: DE LA HISTÒRIA LOCAL (ISTA)
A LA MICROHISTÒRIA

A la província de Girona han predominat els estudis localistes, sobre determinades modalitats esportives, individus particulars o entitats singulars, descontextualitzades de l'embrollat entramat social, polític, econòmic i cultural. Sincrònicament, el tractament de la història de l'esport a Girona en els treballs d'abast més general —a saber, històries de l'esport a Catalunya— ha tingut un posicionament subaltern respecte de la capital catalana. És a dir, les microanàlisis no dialoguen ni interactuen amb les macroanàlisis, ni viceversa. Segons Anguera: “*Las historias generales deben servir para encuadrar y facilitar la visión de conjunto a los historiadores locales. Las historias locales son imprescindibles para matizar y enriquecer, incluso corregir, a las generales. Las limitaciones que provoca el mutuo desconocimiento son múltiples*”.⁵³ La dinàmica enunciada cal pensar-la en perspectiva històrica. Tal com sosté l'historiògraf Anacleto Pons, la creixent professionalització i la institucionalització de la disciplina històrica durant el segle XIX produí una cesura, disgregant la història acadèmica, dedicada a la història nacional, de la història elaborada per erudits, arxivers i aficionats, relegats a l'element local i la mera nostàlgia.⁵⁴ Aquesta lògica romangué fins als anys setanta, que es reavaluà la tendència com a producte de la massificació de les universitats i la germinació del *cultural turn*.⁵⁵

Una bona prova de la reconsideració respecte de la qüestió de l'escala d'anàlisi la simbolitza el corrent d'historiografia sociocultural de factoria italiana, la *microstoria*, que defensà la reducció de l'escala d'observació i d'experimentació de les investigacions històriques, un procediment analític intensiu i exhaustiu dels materials a l'abast.⁵⁶ Les recerques microhistòriques no renuncien al nivell general, sinó que malden per renovar-lo, enriquir-lo i

⁵³ Pere ANGUERA I NOLLA. “Introducción a la historia local catalana”, dins Pedro RÚJULA LÓPEZ i Ignacio PEIRÓ MARTÍN (coords.). *La historia local en la España contemporánea: estudios y reflexiones desde Aragón*. Barcelona: L'Avenç, Universidad de Zaragoza, 1999, p. 9-16 [citació de la p. 13].

⁵⁴ Anacleto PONS PONS. “De la historia local a la historia pública: algún defecto y ciertas virtudes”. *Hispania Nova. Revista de Historia Contemporánea*, 1, Extraordinario, 2020, p. 52-80 [citació de la p. 53].

⁵⁵ *Ibidem*, p. 56-57.

⁵⁶ Giovanni LEVI. “Sobre la microhistoria”, dins Peter BURKE (ed.). *Formas de hacer historia*. Madrid: Alianza, 1996 [1a ed. ang. 1991], p. 119-143 [citació de la p. 122].

replantejar-lo de manera més completa i complexa.⁵⁷ Ara bé, arran de la mala fama dels estudis locals, Giovanni Levi expressà: “*La microhistoria no tiene nada que ver con la historia local*”.⁵⁸ Dit d’una altra manera, la microhistòria és un mètode històric que cal no confondre amb l’objectiu de la recerca històrica.⁵⁹ El mètode microhistòric s’aplica a una escala reduïda, que no és necessàriament una localitat: la microhistòria no és (forçosament o inexorablement) sinònim dels exercicis d’història local, i és antònim d’una història localista o de campanar.

En el cas català, d’acord amb el catedràtic en història contemporània de la Universitat de Barcelona, Carles Santacana, la fi del franquisme i la transició a la democràcia comportaren la confirmació d’una història local renovada: “la historiografia local catalana visqué un important procés de reviscolament afavorit per les noves circumstàncies”.⁶⁰ La revifalla fou atida per la generalització i professionalització de la xarxa d’arxius locals i comarcals, la renovació dels instituts d’estudis provincials, igual que la nova embranzida pel que fa a la creació de centres d’estudis de base associativa.⁶¹ A més, es bastiren elaboracions metodològiques per fixar clarament la vinculació entre la història local i l’anomenada història general, tal com n’és paradigmàtic el llibre col·lectiu de Josep Fontana Lázaro, Josep Maria Fradera Barceló i Enric

⁵⁷ Carlos Antonio AGUIRRE ROJAS. *Microhistoria italiana: modo de empleo*. Mataró: Montesinos, 2014, p. 10-11; Justo SERNA ALONSO i Anacleto PONS PONS. *Cómo se escribe la microhistoria. Ensayo sobre Carlo Ginzburg*. Madrid: Cátedra, 2000, p. 244. Aquest ha estat el paradigma intel·lectual i metodològic que ha guiat investigacions sobre la província de Girona recents com: Lluís COROMINA VERDAGUER. “La farmacia de Llívia, un lugar de memoria: tópicos, museización e identidades (1921-2020)”. *Dynamis: Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam*, en premsa.

⁵⁸ Giovanni LEVI. “Antropología y microhistoria: conversación con Giovanni Levi”. *Manuscrits. Revista d’història moderna*, 11, 1993, p. 15-28 [citació de les p. 17-18].

⁵⁹ Agustí COLOMINES I COMPANYYS i Vicent S. OLMOS I TAMARIT. “L’espai local: una proposta de recerca històrica”. *Plecs d’història local*, 32, 1991, p. 482-485 [citació de la p. 484].

⁶⁰ Carles SANTACANA I TORRES. “Història...”, *op. cit.*, p. 251.

⁶¹ *Ibidem*.

Ucelay-Da Cal.⁶² Fontana el descriu com “un doble i complementari procés de renovació i revifament dels estudis d’història local”.⁶³

Els historiadors Agustí Colomines i Companys i Vicent S. Olmos i Tamarit sostenen el següent: “Històries locals i històries generals, per tant, que, independentment dels àmbits estudiats, són un bon exponent d’allò que hauria de ser *fer història*, més enllà de *la història de...*”.⁶⁴ Es pot diferenciar en la història local entre, per una banda, la netament anacrònica i sense rigor científic i, per altra banda, la història local a cura d'historiadors amb formació científica i que sap fer les preguntes oportunes a la documentació per esdevenir un exercici crític que reflexiona sobre la història general i genera coneixements que ultrapassen l'escala analitzada.⁶⁵ La tasca de l'historiador local és anar més enllà de la simple crònica dels fets: ha d'inquirir quina és la importància dels esdeveniments en el context en què tingueren lloc.⁶⁶ No es tracta de circumscriure's al detall o de col·leccionar històries personals, sinó que ha de construir un coneixement multifacètic i generalitzable a partir de la localitat.⁶⁷ Així, doncs, segons Ucelay-Da Cal, el perill radica en “l'estudi sistemàtic d'un context local concret sense hipòtesis més amples que la definició del lloc mateix. Això genera diversos problemes, el més senzill dels quals és que el punt de mira sobre una realitat local no sigui suficientment ample, i no tingui una perspectiva més completa sobre la temàtica concreta que s'estudia dintre del marc local”.⁶⁸

⁶² Josep FONTANA I LÁZARO, Enric UCELAY-DA CAL i Josep M. FRADERA BARCELÓ. *Reflexions metodològiques sobre la història local*. Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1985.

⁶³ Josep FONTANA I LÁZARO. “La història local: noves perspectives”, dins *Id.*, Josep M. FRADERA BARCELÓ i Enric UCELAY-DA CAL. *Reflexions metodològiques...*, *op. cit.*, p. 5-12 [citació de la p. 5].

⁶⁴ Agustí COLOMINES I COMPANYS i Vicent S. OLMOS I TAMARIT. “L'espai local. Indagacions sobre la història policèntrica”. *Afers: fulls de recerca i pensament*, 11/12, 1991, p. 17-28 [citació de les p. 22-23].

⁶⁵ *Ibidem*, p. 18.

⁶⁶ Alan ROGERS. *Approaches to Local History*. London and New York: Longman, 1977 [1st ed. 1972], p. 6.

⁶⁷ Agustí COLOMINES I COMPANYS i Vicent S. OLMOS I TAMARIT. “L'espai local...”, *art. cit.*, p. 20.

⁶⁸ Enric UCELAY-DA CAL. “Història regional, història comarcal, història local”, dins *Id.*, Josep FONTANA I LÁZARO i Josep M. FRADERA BARCELÓ. *Reflexions metodològiques...*, *op. cit.*, p. 13-26 [citació de la p. 24].

Partint d'aquest axioma teòric, s'obren un reguitzell de vies analítiques. Plantegem-ne algunes. En primer lloc, en el conjunt d'investigacions d'abast local, comarcal i provincial el tractament sobre el procés d'esportivització social ha d'abordar-se en profunditat com a aresta analítica. En paral·lel, en segon lloc, cal desplaçar el focus de certes personalitats i institucions esportives singulars cap a una anàlisi del moviment esportiu en l'embrollat entramat contemporani, de tipus social, cultural, polític i econòmic, segons les coordenades d'espai i de temps, en la lògica de la historiografia social de l'esport. Un bon exemple sobre la perspectiva proposada és l'estudi sobre el passat esportiu a les terres de Lleida entre 1850 i 2000 a càrrec de Xavier Torredabella Flix.⁶⁹ A més, en la línia assenyalada, l'autor de l'article que el lector té a les mans recentment ha publicat un llibre sobre l'esport modern a la província de Girona entre 1890 i 2020.⁷⁰ La finalitat fou la següent:

[E]l present volum rastreja els orígens, el desenvolupament i la cristal·lització de la pràctica esportiva a la província en una perspectiva de llarga durada, que abraça el llarg segle XX (de les acaballes del segle XIX, amb la importació del fet esportiu modern, a la primeria del XXI), des de la història social, i també presta atenció als aspectes culturals, polítics i econòmics, anteposant el fet global i qualitatiu al nominal, serial i quantitatiu. S'han resseguit els canvis i les continuïtats en qüestions troncs (com el paper dels metges higienistes, l'educació física als centres escolars, les instal·lacions, la sociabilitat, la premsa, el gènere, la diversificació, la construcció de les identitats esportives, els estira-i-arrosses entre l'amateurisme i el professionalisme, o l'elitisme i la democratització), tot tenint en compte un ampli ventall de modalitats esportives. En definitiva, al llarg de l'escrit es malda per articular una pinzellada (sintètica, primerenca i introductòria) del sorgiment, l'afaiçonament, el desenvolupament, la cristal·lització, la popularització i la massificació esportives a la província de Girona.⁷¹

En tercer lloc, un seguit de mètodes historiogràfics, com la biografia, la prosopografia, la història oral o els llocs de memòria, que quallaren arran del *cultural turn*, podrien ser àmbits d'experimentació de primer ordre, dels quals n'haurien de sorgir projectes de gran envergadura. Com a mostra,

⁶⁹ Xavier TORREBABELLA FLIX. *150 anys d'esport a les terres de Lleida (1850-2000)*. Lleida: Consell Català de l'Esport, 2003.

⁷⁰ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit.

⁷¹ *Ibidem*, p. 5.

efectuar un treball d'inspiració prosopogràfica sobre els agents implicats en el procés d'esportivització més rellevants de la província. És a dir, una mena de "biografia col·lectiva" d'esportistes, entrenadors i directius gironins per tal de detectar continuïtats, semblances, dissimilituds i ruptures al si de les identitats esportives, en diàleg amb altres identitats socials com la política, la religiosa, la professional o la de gènere.⁷² En aquestes empreses, algunes temàtiques primordials de la realitat esportiva a escala internacional per a repensar i replantejar a partir de la realitat esportiva local són la pugna entre el professionalisme i l'amateurisme, el rol (pro)actiu dels professionals de la salut a favor de l'esportivització social, les controvèrsies entre les entitats esportives com a cercles de sociabilitat elitista i els focus de sociabilitat esportius dels sectors socials més humils, les polèmiques a tomb de la disposició d'instal·lacions esportives adequades, l'impacte de les polítiques esportives desplegades per les administracions públiques, el procés de democratització, massificació i popularització de les pràctiques esportives, l'obligatorietat de l'educació física als centres docents d'educació primària i d'educació secundària, la presència femenina com a espectadores i/o com a esportistes, el llarg procés de construcció de les identitats esportives i el diàleg amb les altres identitats socials, la capacitat dels sectors esportius per incidir en els *mass media* i generar òrgans de comunicació propis, el procés de mitologització dels herois esportius, o la diversificació esportiva i la disputa per l'hegemonia a l'esfera pública de les diferents disciplines. La literatura memorialística s'hauria d'emprar com a font per a contemplar, sospesar i (re)examinar aquestes temàtiques.⁷³ Òbviament, les investigacions relatives a l'àmbit provincial han d'entrellaçar-se amb treballs comparatius, interregionals i transnacionals.⁷⁴

⁷² *Ibidem*, p. 92-93. Els vincles entre la història de l'esport i la història de gènere, de la identitat política i de la religió són aspectes en auge a la comunitat acadèmica. El manual d'història de l'esport editat per Oxford University Press n'és il·lustratiu: Amy KOEHLINGER. "History of Sport and Religion in the United States and Britain", dins Robert EDELMAN i Wayne WILSON. *The Oxford Handbook of Sports History*. Oxford: Oxford University Press, 2017, p. 491-506; Patricia VERTINSKY. "Gender Matters in Sport History", dins Robert EDELMAN i Wayne WILSON. *The Oxford Handbook...*, *op. cit.*, p. 445-460; Dilwyn PORTER. "Sport and National Identity", dins Robert EDELMAN i Wayne WILSON. *The Oxford Handbook...*, *op. cit.*, p. 477-489.

⁷³ Per a exemplificar-ho: Josep PLA I CASADEVALL. *Girona, llibre de records*. Barcelona: Selecta, 1952; Joan VINYAS I COMAS. *Memòries d'un gironí*. Girona: Impremta Masó, 1932.

⁷⁴ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, *op. cit.*, p. 92-93.

En quart lloc, les entitats esportives han estat i són dinamitzadores locals i nuclis de sociabilitat d'alta volada dels municipis gironins; en particular, en els pobles que en disposen d'un nombre reduït.⁷⁵ Carles Santacana, que reuneix la condició de ser al mateix temps un especialista en història local i en història de l'esport, remarca la paradoxa subjacent en el fet que la introducció de l'esport modern en les societats implicà un procés d'homogeneïtzació i d'uniformització, així com d'assumpció de pautes socioculturals sense gaire lloc per a diferències locals, i, a la vegada, a voltes esdevingué —i esdevé— un vehicle d'identitat local: “alguna disciplina concreta, que ha assolit una forma d'arrelament particular, i que ocupa un espai especial en el si d'una comunitat”.⁷⁶ Dit d'una altra manera, “hi ha casos on una localitat, un club i una especialitat esportiva adquireixen una simbiosi”.⁷⁷ No obstant això, aquest fenomen no es produeix arreu, sinó que hi ha poblacions amb molta pràctica esportiva, però que cap club o especialitat ha assolit un paper de representació comunitària. Quan un municipi, una entitat i una modalitat esportiva adquireixen una simbiosi, té un doble efecte: “Dins la comunitat, per la presència constant i amplificada d'aquell esport; de cara enfora, perquè esdevé un element que fa reconeixible la singularitat de la ciutat”.⁷⁸ En el cas de les terres gironines un exemple paradigmàtic és Maçanet de la Selva, la Secció d'Hoquei Unió Maçanetenca i l'hoquei sobre patins.⁷⁹ Ara bé, n'hi ha d'altres casos? Quins factors comparteixen? Quines singularitats es palesen? És una dinàmica generalitzada?

En cinquè lloc, els esports són inequívocament espais de nacionalització. Les publicacions escrites, així com els mitjans radiofònics i televisius, foren —i són— plataformes privilegiades de divulgació de l'esport modern, de l'argot esportiu i de les incipients identitats esportives, en diàleg amb la identitat nacional i la identitat de gènere.⁸⁰ La premsa esportiva gironina pot ser usada com a laboratori analític de la fabricació d'identitats socials i, en específic,

⁷⁵ *Ibidem*, p. 71.

⁷⁶ Carles SANTACANA I TORRES. “L'esport i la identitat local”. *Plecs d'història local*, 160, 2016, p. 1.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, *op. cit.*, p. 71.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 40.

polítiques i territorials.⁸¹ El futbolista Francesc Roca i Ramis, col·laborador del periòdic *Art i Sport*, el 3 de gener de 1915 anotà: “Soc partidari del Sport, porque pot reportarnos duradera salut, i amb ella la gaubança; [...] amb ell pot adquirirse el desarrollo corporal al ensems que esser herculats i dignes defensors de llur aimada patria”.⁸² Quina fou la recepció i quin fou el consum *des de baix* dels relats nacionals i nacionalitzadors en l'àmbit esportiu a la província de Girona al llarg del segle xx?

En sisè lloc, és fonamental seguir treballant sobre la pràctica esportiva en clau de gènere. L'esport modern nasqué com una activitat masculina i masculinitzada.⁸³ A la província de Girona: “fins als anys vint la invisibilitat femenina en l'àmbit esportiu era una realitat sols alterada de manera quantitativament residual i anecdòtica, per bé que qualitativament remarcable”.⁸⁴ D'acord amb Xavier Pujadas: “les primeres associacions i clubs esportius i gimnàstics fossin institucions masculines, gestionades per homes i vinculades al discurs social hegemònic”.⁸⁵ Per consegüent, a principis del segle xx es gestà un debat a l'opinió pública sobre la incorporació de les dones a les pràctiques esportives i, en concret, sobre la convergència dels valors associats a la feminitat respecte d'aquestes. De quina manera impactaren aquestes narratives al perímetre gironí?, en els textos esportius s'infereix una interacció entre la identitat de gènere i la identitat nacional?, com evolucionà al llarg del segle xx?

En setè lloc, no resulta quelcom banal desplaçar el focus de la pista cap als consumidors d'aquest espectacle: els seguidors. Una de les possibles aproximacions són els col·lectius organitzats de seguidors radicals, que no són la massa d'aficionats que setmanalment pateix o gaudeix amb els seus respectius clubs, parafrasejant el professor lector de la Universitat de

⁸¹ Aquesta qüestió fou abordada per l'autor de l'article a la Universitat Perpignan Via Domitia el 15 de novembre de 2023 en el col·loqui *Les espaces de la nation: cultures populaires, arts et loisirs (19e-21e s.)* en una conferència titulada: “Las identidades en juego: la creación desde abajo de narrativas nacionalizadoras partiendo del deporte gerundense”.

⁸² Francesc ROCA [RAMIS]. “De foot-ball”. *Art i Sport*, 1, 1915, p. 5.

⁸³ Lluís COROMINA VERDAGUER. *L'esport modern...*, op. cit., p. 52.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Xavier PUJADAS I MARTÍ. ““Trencant el silenci”: les dones barcelonines en els inicis de la pràctica esportiva (1890-1920)”. *Quadern Dones i Esport*, 3, 2009, p. 5-12 [citació de la p. 5]. Vegeu: Carles VIÑAS GRÀCIA. “L'evolució de l'esport femení a Catalunya (1870-2019)”. *Revista de Catalunya*, 307, 2019, p. 81-93.

Barcelona, Carles Viñas Gràcia.⁸⁶ Es detecten aquest tipus de grupuscles i de pràctiques a les aficions de clubs esportius de la província de Girona? En cas afirmatiu: s'importaren els models italià i anglès sense articular una alternativa autòctona? Encara més, i d'acord amb les preguntes plantejades per Viñas: “[¿]cuáles son las causas de dicha agresividad? ¿Qué tipo de individuos componen estos grupos? ¿Son todos ellos unos vándalos? ¿Qué realidad se esconde tras este tipo de colectivos?”.⁸⁷

En vuitè lloc, no es pot negligir l'impacte de les dinàmiques econòmiques en les pràctiques esportives. Per una banda, un aspecte clau rau en el fet d'analitzar la *disneyització* de l'esport en perspectiva històrica, en concordança amb l'assaig del professor titular de comunicació i periodisme de la Universitat de Vic, Xavier Ginesta Portet.⁸⁸ Segons l'autor: “més enllà dels valors, que cada organització té els seus i els gestiona com més li convé, parlar de *disneyització* ens permet qüestionar l'embolcall d'entreteniment que s'ha acabat donant a la pràctica esportiva, fins a reduir-la a un actiu més del conjunt d'ofertes que un aficionat a l'esport troba quan s'apropa a l'estadi o al pavelló o, fins i tot, quan consumeix l'esport pels mitjans de comunicació”.⁸⁹ El City Football Group, del qual forma part el Girona FC, és un grup empresarial de clubs on les diferents franquícies integrants comparteixen plantejament de joc, estratègies de comercialització i el *know-how* futbolístic; és una multinacional del futbol amb un reguitzell de clubs que posseeixen arrels locals i, al mateix temps, formen part d'un negoci global.⁹⁰ A les distintes franquícies, segons Ginesta: “formar part d'aquest hòlding els permet buscar un avantatge competitiu amb relació a la resta de competidors locals, tant en l'àmbit esportiu com en el de gestió de les organitzacions”.⁹¹ Ara bé, la identitat territorial queda supeditada a una identitat transnacional amb uns límits imprecisos? Les *performances*, la cultura de l'espectacle i la mercantilització de l'oci de factoria americana és consumit pels espectadors europeus?

Per altra banda, la Quiniela, creada als anys quaranta del segle xx i gestionada pel mateix Estat, ràpidament es convertí en l'aposta esportiva per

⁸⁶ Carles VIÑAS GRÀCIA. *El mundo ultra...*, op. cit., 2005, p. 14.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 20.

⁸⁸ Xavier GINESTA PORTET. *La disneyització del futbol*. Vic: Eumo, 2021.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 19.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 111-113.

⁹¹ *Ibidem*, p. 111-115.

autonomàsia a Espanya.⁹² En un periòdic d'abast provincial, *Gerona Deportiva*, el 15 de març de 1954 el periodista asseverà: “*Cuando, domingo tras domingo, el mundo fabuloso de las quinielas acapara la atención de los muy versados sobre ‘combinaciones’ y no deja de interesar a los que viven en la indiferencia con respecto al fútbol, no hay más remedio que reconocer que los dichosos ‘14 resultados’ han calado ya muy hondo en la vida de los españoles*”.⁹³ Addicionalment: “*Nosotros somos, desde luego, de los que creen que en España debe ser difícil encontrar un español que por lo menos en una jornada, no haya extendido un boleto de Quiniela. [...] Ello significaría, debido al carácter benéfico de la institución, la solución a tantos problemas en el aspecto de socorro al próximo desvalido, el arreglo de tantos y tantos casos de verdadera necesidad que significaría, por ende, la mejor obra de caridad que, cada uno de los que en la caridad creen, pudieran hacer*”.⁹⁴ Des dels mitjans de comunicació se'n fomentà la participació ressaltant en portada i amb entrevistes als *quinielistas* afortunats.⁹⁵ Segons el delegat provincial de les apostes esportives, José Banús: “*No olvide, amigo, hacer constar el agradecimiento de esta Delegación Provincial, a todos los quinielistas gerundenses que, de año en año, aumentan su apoyo haciendo que Gerona se haya convertido en una de las provincias en que, proporcionalmente a sus habitantes[,] se juega más*”.⁹⁶ Per consegüent, quin ha estat l'impacte de les quinielles a la Girona contemporània? O, més en general, en perspectiva històrica: quina ha estat la repercussió de les apostes esportives en la societat gironina?

CONCLUSIONS

En el transcurs de la comunicació s'ha palesat que fins als últims anys s'evidencia insuficiència i fragmentació disciplinària en la literatura sobre el fenomen esportiu a les terres gironines. Al mateix temps, s'ha posat poc èmfasi en el procés d'esportivització social en les històries locals, comarcals

⁹² Lluís COROMINA VERDAGUER. *Lesport modern...*, op. cit., p. 59. També: David Pere MARTÍNEZ ORÓ. *Ludomorfinia. El fenómeno de las apuestas deportivas en la juventud española*. Barcelona: Icaria, 2020, p. 41-42.

⁹³ A. de U. ““*Sigue en aumento el interés por las Quinielas*””. *Gerona Deportiva*, tercera semana de marzo de 1954, p. 3.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Lluís COROMINA VERDAGUER. *Lesport modern...*, op. cit., p. 59.

⁹⁶ A. de U. “*Sigue en aumento...*”, op. cit.

i provincials. Aquesta dinàmica, com s'ha indicat, no es deslliga de les conclusions extretes per Xavier Pujadas i Carles Santacana per a la resta de Catalunya. En la mateixa línia, en les produccions sobre l'esport modern a la província han predominat els exercicis localistes, sobre modalitats esportives específiques, individus concrets o entitats particulars, en detriment de capir la qüestió al si de la trama social, política, econòmica i cultural: les diferents escales d'anàlisi permeten repensar les preguntes i dotar de més complexitat les diferents vies de resposta. Els *gaps* historiogràfics cal cobrir-los a partir dels principis microhistòrics, i de metodologies com la biografia, la prosopografia, la història oral o els llocs de memòria, atenent a valències tals com la sociabilitat, els seguidors, el gènere, les classes socials, les professions, l'educació, la creació d'identitats socials i polítiques de tota índole, els mitjans de comunicació o la mercantilització de l'oci. La història és una disciplina científica en construcció i reconstrucció amb *nous* problemes, *noves* aproximacions i *nous* objectes, d'acord amb la *nouvelle histoire* de factoria francesa.⁹⁷ No obstant això, les perspectives d'anàlisi proposades són una novetat —o una innovació—, una renovació de les maneres de procedir respecte de les investigacions precedents o una rèplica d'aquestes? Sobre aquest aspecte —sobre el qual fora bo raonar en fòrums acadèmics—, i per tal de descloure el debat, podem manllevar els vocables emprats per l'autor de l'article i Anxo Vidal Nogueira, investigador de l'Institut Interuniversitari d'Història de la Medicina i de la Ciència “López Piñero” (Universitat de València), en la convocatòria de comunicacions per a un panell del congrés de l'European Society for the History of Science (2024):

When approaching a historical investigation, a tension arises between the challenge of creating a new knowledge and the (imperative) need to draw on and engage with previous works, more or less directly related to the topic at hand, sometimes in a pretentiously innovative manner. Consequently, we find ourselves

⁹⁷ Jacques LE GOFF i Pierre NORA. *Faire de l'histoire. Nouveaux problèmes, nouvelles approches, nouveaux objets* [3 volums]. París: Gallimard, 1974. Aquesta tendència s'emmarca en la renovació metodològica i epistemològica de la historiografia d'ençà del darrer terç del segle XX; vegin, per exemple: Peter BURKE. “La nueva historia socio-cultural”. *Historia social*, 17 (1993), p. 105-114; Gonzalo Vicente PASAMAR ALZURIA i Roberto CEAMANOS LLORENS. “Las corrientes historiográficas actuales”, dins *Id. Historiografía, historia contemporánea e historia del presente*. Madrid: Editorial Síntesis, 2020, p. 79-136; Justo SERNA ALONSO i Anacleto PONS PONS. *La historia cultural. Autores, obras, lugares*. Tres Cantos: Akal, 2013 [1a ed. 2005].

*at a crossroads between replicating methods and approaches that have proven effective in the past, seeking a renewal of these, and/or proposing an innovation that contributes different perspectives or results.*⁹⁸

APÈNDIX DOCUMENTAL:
FRAGMENTS DE 'LA CIUTAT DE GIRONA' DE CARLES RAHOLA

Fragment 1: Carles RAHOLA [LLORENS]. *La ciutat de Girona* [volum 1]. Barcelona: Editorial Barcino, 1929, p. 197.

La Devesa

Un dels més bells i grandiosos monuments de la ciutat és la Devesa, parc ciutadà, deliciós lloc d'esbargiment, com pocs n'hi ha a la nostra terra.

En conjunt la Devesa té unes 40 hectàrees. Unes sis hectàrees formen el Camp de Mart, on l'Ajuntament té projectada la construcció d'una piscina per a banys públics, amb aigües del riu Ter, i un estadi. [...] Altres dues hectàrees formen places que solen ésser utilitzades per a esports. [...]

Fragment 2: Carles RAHOLA [LLORENS]. *La ciutat de Girona* [volum 2]. Barcelona: Editorial Barcino, 1929, p. 23.

GRUP EXCURSIONISTA I ESPORTIU GIRONÍ. Aquesta entitat, fundada l'any 1919 i integrada per elements joves i entusiastes, contribueix també, amb una actuació perseverant, a la cultura de Girona, com ho palesen les excursions que ha realitzat, els festivals organitzats per la seva Secció d'Atletisme, les seves Exposicions d'Arts Plàstiques, la seva primera exposició de fotografies de bells indrets i monuments de les comarques gironines, i el butlletí en el qual dona compte dels actes celebrats.

Però l'activitat atlètica del Grup no s'ha limitat a aquests actes. Amb un noble afany de proselitisme, ha organitzat un seguit de reunions per les comarques gironines, fruit de les quals és la constitució d'un nucli a Palafrugell, amb el nom de Centre d'Esports i Esbargiments.

Sols manca ara per al desenvolupament de l'atletisme a Girona que el Grup pugui disposar d'un lloc que reuneixi totes les condicions a propòsit i en el qual pugui actuar amb tota llibertat. Els dirigents de l'entitat treballen ja fa temps en aquest

⁹⁸ El paràgraf ha estat extret del *call for papers* del panell titulat "Replicate, Renew or Innovate? Historiographical Foundations and Methodological Reflexivity for the History of Science", coordinat per Lluís Coromina Verdaguer i Anxo Vidal Nogueira, en el marc del propinent congrés de l'European Society for the History of Science (Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2024). Per a donar continuïtat —i una altra volta— sobre aquesta qüestió, els mateixos investigadors han organitzat una convocatòria de comunicacions per a la sessió temàtica titulada "Repensar la historiografia de la ciència: des de baix, des de dalt o des de la perifèria?" al si de la XVIII Trobada d'Història de la Ciència i de la Tècnica (Olot, 2024).

sentit. Quan hagin aconseguit llur objectiu, podrem dir que l'atletisme haurà fet un gran progrés a Girona.

Fragment 3: Carles RAHOLA [LLORENS]. *La ciutat de Girona* [volum 2]. Barcelona: Editorial Barcino, 1929, p. 26.

UNIÓ DEPORTIVA GIRONA. No podem deixar de parlar en aquest capítol d'una entitat com l'U.D., que té per objecte el foment de l'esport futbolístic.

Va ésser fundada l'any 1921 amb els principals elements de dues entitats anteriors, l'Strong F. C. i el Centre Gironenc, de les quals conservà els colors groc-negre i el camp de joc a la Devesa. L'entusiasme fou tan extraordinari que, poc més d'un any després de la seva fundació, el 29 de juny del 1922, l'U. D. inaugurava el seu gran estadi de Vista Alegre. La seva puixança anà en augment i culminà en l'any esportiu 1924-1925, en què va assolir el títol de campió de la província. Després s'inicià la seva ràpida davallada i, amb ella, la decadència del futbol a Girona.

Entre les entitats que es dediquen al conreu de la cultura física en alguns dels seus aspectes, hem d'esmentar també la Secció d'Exploradors (*boy-scouts*), constituïda fa pocs anys.